ישמח ישראל

המבואר

מאמר מספה"ק ישמח ישראל
על פרשת השבוע
בתוספת ביאור והערות

וירא

בס"ד

פרשת וירא תשפ"ז
גליון ער
שנה ז

התודה והברכה לכל המסייעים בהוצאת השיעור
ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מן השמים

לתשומת לב הלומדים היקרים והנכבדים.
שגיאות מי יבין, היות וקונטרסים אלו יוצאים לעת עתה בלחץ של זמן, ואין מספיק שעת הכושר להגיה את הקונטרס כמו שצריך, לכן אנו מודעים בזה שכל הקונטרס אינו מוגה, והוי דן את כל האדם לכף זכות. כמו כן נשמח מאד לקבל הערות והארות לתיקונים הוספות והשמטות וכל המצטרך

על פי הלכה אסור לעיין בגליון בעת **אמירת קדיש** (מ"ב סי' נו סק"א), בעת **חזרת הש"ץ** (מ"ב סי' קכד ס"ק יז-יח), בעת **קריאת התורה** (סימן קמו ס"ב), בעת **שעוסק בתפילה או בברכה** (מ"ב סי' קצא סק"ה).

שיעורי "הכנה לשבת קודש"
עם הגה"ח ר' יוסף צבי רכניצר שליט"א
כותב ועורך הקונטרס
בארה"ק: **0733-025-063**
בארה"ב: **718-178-19-56**

לתגובות והערות ולכל ענייני הגיליון
03-9146666
פקס: 03-6162226
אימייל: hayismachyisroel@gmail.com

כמו"כ להשתתפות בהוצאות הגיליונות הבאים נא פנו בכתובות הנ"ל.

תוכן העניינים

מבוא ..... ג
ישמח ישראל ..... ו
הביאור ..... ח
תמצית המאמר ..... יח
הוראה למעשה בעבודת ה' ..... כ

דברי רבינו זי"ע בענין לימוד דברי תורתו מתוך צוואתו הק'

...הנני מאמין באמונה שלימה כי מאהבת הקב"ה ומחסדו הגדול אשר חושב מחשבות לעזרת כל הנשמות אשר לא ידח ממנו נדח חלילה, ברחמיו הרבים סבב כל הסיבה הזאת אשר ישמעו אנשים אשר קטנם עבה ממתני לקולי, ויבקשו תורה מפי נדכה ונכאה כמוני אשר נפלאת היא בעיני, למען אקיים מצות ושננתם לבניך אלו התלמידים, למען אשר לא ימחה שמי חלילה מישראל, ומדי זכרם בי יזכרוני לטובה למען להעלות משאול תחתיה.

לזאת אבקש ואתחנן בבכי ובתחנונים מעת אוהבי ורעי, אשר מסרתי נפשי עליהם, וכמעט רוב ימי חלדי הייתי משרת להם לעסוק לטובתם בכל האפשרות, זכרו נא לבקש רחמים על הדין נפשא עלובתא, ובכל עת אשר תהיו פנוים מצרכיכם ותעסקו במילי דשמיא, תזכרו נא גם אותי השפל והנדכה, אשר הייתי עמכם בצוותא חדא שנים רבות, לבקש רחמים על נשמתי...

פטרון החודש

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **נתן נטע** ז"ל ב"ר **שמעיה** הי"ד

שושיצקי

נלב"ע ט"ו חשון תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת המשפחה

זכות האדרת דבריו הק' של רבינו הגדול מאורן של ישראל
מרן בעל הספה"ק **ישמח ישראל** זצוקללה"ה זיע"א, יעמוד
לזכותם להצלחה בכל העניינים אבי"ר

קו השיעורים

"הכנה לשבת קודש"

עם המשפיע
הגה"ח ר' יוסף צבי רכניצר שליט"א
כותב ועורך הקונטרס

בארה"ק: 0733-025-063

בארה"ב: 718-178-19-56

מבוא

במקום גנותו של האדם שם אתה מוצא גדולתו ומעלתו – למעלה ממלאכים ושרפים.

המאמר שלפנינו פרשת וירא אות א משנת תרנ"ה שנה הראשונה לנשיאותו של רבינו זי"ע. הוא מכתב יד קדשו, אשר כמנהגו בקודש בשנה הראשונה של הסתלקות אביו - כ"ק רבינו האדמו"ר הזקן זי"ע פתח את דבריו הק' בדברי אביו האדה"ז ואח"כ הרחיב או הוסיף על דבריו, או שהיה הולך ומחדש בדרך אחר. במאמר זה שלפנינו מביא את דברי אביו הק' שאמרו בקצירת האומר כדרכו בקודש, במעט הכמות ורב האיכות, דברים שנראים לכאורה כמובנים בפשטות, אבל יש בהם עומק לפנים מעומק, ועל כן מרחיב רבינו אח"כ מאד לבאר את כוונת דברי קדשו, ובסיום הביאור עוד כותב 'ודו"ק' - שפירושו שעדיין יש עוד מה לדייק ולהתעמק בדבריו הק'. בנוסף לזה להלן בפרשה אותיות ג, ה, ו, יא, יב הוסיף רבינו עוד להעמיק ולבאר את דברי אביו, מזה נוכל רק לקבל מושג כל שהוא, עד כמה דברי רבינו האדה"ז זי"ע עמוקים ורחבים.

את המאמר באות ג הוסיף רבינו בשולחנו הטהור על דברי אביו ז"ל, והוא השלמת הביאור בדברי המדרש שפתח על פי התוספת ביאור שהוסיף רבינו לכן צירפנו כאן את שני המאמרים יחד למקשה אחת.

פרשת וירא פותחת בענין הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו עם המלאכים כאשר עברו אצלו ביום שלישי למילתו כחום היום, בטירחא הגדול שטרח בשבילם להכין להם סעודה ביד רחבה, ובכל הכבוד הראוי להם. לאחר שנים רבות מתברר שמכח סעודה זו זכו ישראל לקבלת התורה. וכדברי המדרש: בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, ואמרו מה לילוד אשה ביננו, עשה הקב"ה קלסטורין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה, אי אתם מתביישין הימנו, לא זה הוא שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, ושם עמדתם ברתת ובפחד מפניו, ואז הניחו המלאכים את משה לנפשו ולא פגעו בו.

ומבאר האדה"ז: שהקב"ה הראה למלאכים שלא ראוי ליתן להם את התורה רק לישראל, כיון שהתורה ראויה להינתן רק לבעלי מדות טובות, ומדות תורניות, וזה אין בכם המלאכים, שהרי כשירדתם לתוך ביתו של אאע"ה קיבל אתכם בסבר פנים יפות, ונתן לכם לאכול, ואתם כשבא בו"ד למרום אליכם תקנאו בו וגם תירצו לפגוע בו, מזה ניכר שאין בכם מדות התורניות, ואין ראוי לכם התורה.

רבינו מאריך לבאר היטב את עומק כוונת דברי אביו - האדה"ז, ובתוך הדברים מפריך רבינו את דברי המלאכים "מה לילוד אשה ביננו" כי אדרבה, זה שאנחנו במדרגה פחותה מהמלאכים, דוקא משם ניכר ונראה לעין כל גדולתם ומעלתם של ישראל, אשר משום כך, הם, ורק הם ראויים לקבל את התורה. ובתוך המאמר יתבארו עוד ענינים רמים ונשגבים בעבודת השי"ת כדרכו בקודש, והם מובאים בתוכן הענינים שלפני ביאור המאמר.

תיקון המדות, נקרא בשם 'דרך השם' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל : ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים, שנאמר והלכת בדרכיו. כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום וכו'. **ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר... נקראת דרך זו "דרך השם"** והוא שלמד אברהם אבינו לבניו, שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את **דרך השם**. וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו...

בהתבוננות מעמיקה במאמרו הק' יזכנו השי"ת שנזכה לדעת את 'דרך השם' וללכת בדרך זו, בזה אנו בטוחים בהבטחתו של הרמב"ם ז"ל: **וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו, אכי"ר.**

ישמח ישראל

[א] **דברי** כ"ק מרן **אאמו"ר** זצללה"ה זי"ע הכ"מ על דברי מדרש רבה (שמו"ר כה, ח) **בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטורין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין היאך אתם בני עלייה היאך אתם בני חורין היאך אתם בני ברית, לא זה הוא שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו**, עיין שם במלואה לדברי המדרש.

הפירוש הוא, להקב"ה הסיבה בזה תשובה נפלאה, שלא להם ראוי ליתן התורה רק ליקראל, להתורה ראויה להגתן לבעלי מדות טובות, ושיש להם מדות תורניות, וזה אין בכח המלאכים, ויען ביקראל, כשאתם ירדתם לתוך ביתו קיבל אתכם בסבר פנים יפות, ונתן לכם לאכול, כדרך הכנסת אורחים בסבר פנים יפות ובשמחה רבה, ואתם כשבא בשר ודם למרום מליכה תקנתו בו ותרצו לפגוע בו, מזה ניכר שאין בכח כח מדות התורניות, ולזה אין ראוי לכם התורה, ולית לכם שייכות בגוה, על כאן לבניו הקדושים.

ויש להרחיב ביאור דברי הקדושים, דבגמרא (שבת פח:) איתא זה בנוסחא אחרת, דהמלאכים שאלו מה ליולד אשה בינינו, ומשה היה מתירא, ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה, ומיד השיב להן, עיין שם בגמרא. היינו על פי המבואר **במדרש שמואל** על משנת עקביא בן מהללאל (אבות ג, ו) על כפל הלשון דע מאין באת ואנה אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ואחר כך מפרש עוד הפעם, מאין באת מטיפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, למה לי הכפל והלא בהפירוש מבואר כל הלשון בדברים, עיין שם.

ותירץ כי התנא הקדוש המשיענו שני לבריות ולרכיס לכך ה', ו' כשהילך הרע רוצה להפילו שחת לתוך עצמות, ובנפילה ניחא ליה לקני (עי' ב"מ י.), מי אתה אשר תצוה בהיכל המלך בתורה ומצות, הלא אתה מלא חטאים ועונות ופשעים, ומה תשובה תורתך ועבודתך, וכתיבו ח"ו כמעט אין לו תקנה, לז תשוב ותען לו 'מאין באת' היינו מאין העליון, נשמתך חטובה מכסא הכבוד, ואתה חלק ילקי ממעל, 'ולאן אתה הולך' למקום המלאכים והשרפים, לעלמא דקשוט, ולפני מי אתה עתיד ליתן הדין, ב' ואם ח"ו ילכה להרהות לך כבודך עשרך וכל פעלך בתורה ומצות, ואתה מחנים רמי המעלה, לז תען כשיל כמולתו ותאמר לו הסיפא מהמשנה, מאין באת מטיפה סרוחה וכו'.

ובאמת זה תלוי בזה, לפי האדם זוכר מאין הוא בא מטיפה סרוחה, לזז תמיד ירחתו על פניו, ויוכל לזכור על ידי זה כי הוא נחלב מכסא הכבוד, כמבואר בחגרת הרמב"ן ז"ל, והוא בחמת מקשר ומחבר על ידי זה החלק בהכלל, מה שאין כן אם חלילה נשכח זאת מלוח לבו, ורוחה תמיד זכות לעצמו, והולך בגבהות וגסות הרוח, לז ממילא הוא מהנאמרים עליהם (סוטה ה.) אין אני והוא יכולין לדור בעולם, והוא כשיכול לוחק רגלי השכינה, ומרחיק את עצמו מהשורש, ואינו יכול לזכור במקור מחצבתו, כי הוא מרוחק ממנו, וירצה מהמשנה תלוי בסיפא.

וזה היה דברי הקב"ה למשה רבינו ע"ה 'לחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה', היינו מהחסרון שחמרו המלאכים שאתה יולד תאה, מזה בעצמו תוכל להסיבם, כי החסרון הזה הוא שפלות, שאדם נברא מטיפה סרוחה, לולם חסרון הזה הוא מעלה, שעל ידו נבוא לשפלות

ובזיטול המחיצה, ויוכל לזכות ולחזות בכסא כבודו, היינו לזכות בריבוי להמשכה, שמנחנו נחציצים מכסא כבודו.

ובאמת לא נוכל לזכות להתורה הקדושה רק על ידי הכנעה ושפלות, וכנוסח תפילתינו (תלמי נעמר) ונפשי כעפר לכל תהיה, ועל ידי זה פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי. ועל ידי הביטול והכנעה ושפלות, ממילא יוכל להחזיר את חביבו, וכוחה בו מעלות טובות, ושיש לו יתרון ממנו, וזה הוא כלל התורה, וכמאמר הלל (עי' שבת לא.) ודבי עקיבא (ילקוט נדחים ט ד, ספרא קדושים ד) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) זה כלל גדול בתורה.

ובאמת המלחיכים הם גבוהים במעלה, כי המה יגיר כפיו של הקב"ה, אבל לעומת זה המעלה לא יוכלו לבוא לביטול הזה, לזכור כי המה מטיפה קרוחה, ובלעדי זאת לא יוכלו לקבל התורה הקדושה. וזהו 'כלום יגר הרע יש בכסי', שלמה מיקרחל בא לידי הכנעה ושפלות בזכרו שלא די שנברא מטיפה קרוחה רק עוד היה בחטא ויגר הרע, וכמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא, ז) הן בעון חוללתי, ומכל זה לבו נשבר ונדכה ונעשה כעפר ממש, ועל ידי זה הוא מקבל את כל המלא בסבר פנים יפות ומכניס לוחיים.

ואברהם מבינו ע"ה נקרא לוהבי (ישעיה מא, ח) על שם זה שלהב לכל אחד ואחד ולערלים, מלא שהם פעולת הקב"ה, ומי שלוהב הפועל לוהב הפעולה, מה שאין כן מי שאין בו הביטול הזה. וזהו דבכי המלבים על פי פירוש כ"ק **אאמו"ר** זצללה"ה זי"ע הכ"מ, שהתורה שייך רק לישראל שיש להם המדות וההכנעות הנחוצות להתורה, מה שלי לפשר לקבל התורה זולתם, מה שאין בכח, וזו"ק. (כתי"ק)

[ג] **תשלום** דבכי המלבים (שמו"ר כה, ג–ד) שהובא לעיל (לוח ו), להמלבים לוכח על פסוק (תהלים סח, יט) **עלית למרום וגו' לקחת מתנות באדם**, ולאחר דבכי המלבים הנ"ל ליתא שם, **אמר הקב"ה למשה, לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו', ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, שנאמר** (יהושע יד, טו) **האדם הגדול בענקים, הוי ומשה עלה אל האלקים** (שמות יט, ג). **ויקרא אליו ה' מן ההר וגו'** (שם), **ואין ההר אלא אבות, שנאמר** (מיכה ו, ב) **שמעו הרים את ריב ה', ומשה עלה וגו' עלה בענן וירד בענן וזכות אבות עולה ויורדת עמו.**

על לכך שפיקשנו על פי דבכי מלאמת **אאמו"ר** זצללה"ה זי"ע הנ"ל (לוח ו), ועל פי דבכי מלאמר חז"ל (שבת פח:), והיינו שכל מה שלמה מכניע את עלמו ומשפיל את עלמו, על ידי זה הוא יותר מסוגל לקבל לור התורה, ויש לו סייעתא לל התורה. ועל ידי ישיעתו שהוא בשר ודם נולד מטיפה סרוחה, על ידי זה בא לל נקודת האמת, לרלות שפלות עלמו, וכמו שנאמר (תהלים נא, ז–ח) הן בעון חוללתי וגו' ובסתום חכמה תודיעני, היינו על ידי שאני יודע שנולדתי בעון, על ידי הכנעה זו יודע אני שאתה תחפון האמת, ושיהיה האמת מוקרם בנו בלב וכליות, 'הן אמת חפלת בטוחות', ועל ידי שאני מתבונן כי ובחולדתי רואה אני שפלות עלמי ורוממות השי"ת, ויודע אני נגד מי חטאתי, ועל ידי זה אני מתודה חטאתי בחמת ובלב שלם, ונתגלה לי חלק סודות התורה מילין סתימין, 'ובסתום' במילין סתימין, 'חכמה' לוורייתא מחכמה נפקת (זוה"ק ח"ב פה.) 'תודיעני'.

ואברהם מבינו ע"ה על ידי שידע תולדותיו (עי' במדב"ר יט, ח) היה שפל בעיני עלמו, וכמאמר חז"ל (ב"ר נג, ח) הגבהתי עץ שפל (יחזקאל יז, כד) זה מברהם, ומחמת שפלותו קידב הרחוקים, והכניס גרים תחת כנפי השכינה (ב"ר לט, יד), כלך האוהב שרולה להרבות עבדים למלך.

וזה פירוש הגמלא (ע"ז ד.) דשני מלפים תורה התחילו מותת הנפש משה עשו בתכן (בראשית יב, ה), היינו דזה הוא התחלת ההכנה לתורה, מדות תורניות, לקבל את כל שלם בסבר פנים יפות, מחמת שהם יגיר נוגר מהקב"ה. וגמר וסיום ההכנה היה גם כן על ידי ויחן (שמות יט, ג), שנעשו כולם כאיש אחד, שנעשו אוהבים זה לזה, ועל ידי זה זכו לקבל התורה (עי' ויק"ר ט, ט).

הביאור

ישראל ראויים ביותר לקבל את התורה כיון שיש להם מדות טובות ותורניות, עם מדת הכנעה ושפלות, מה שאין כן המלאכים שאף שהם גבוהים במעלה, אבל אין להם תורת המדות ואת הכח לבוא להתבטלות כמו ישראל.

- שני דרכים בדרכי המלחמה עם היצה"ר על פי ביאורו של המדרש שמואל בכפל הלשון של משנת עקביא בן מהללאל. ויבאר כי שניהם תלוים זה בזה
- טענת המלאכים על משה רבינו שבא לקחת את התורה, ועומק המכוון במה שהשיבם הקב"ה על זה 'לא זהו שאכלתם אצלו'.
- עומק המכוון בדברי מרע"ה 'כלום יצר הרע יש בכם'. ולמה היה צריך להשיב להם את התשובה דוקא כשהוא אוחז בכסא הכבוד, ומה הועיל לו כסא הכבוד להסיר את הפחד שהיה לו מהמלאכים שביקשו לשורפו בהבל פיהם.
- חסרונו וגנותו של האדם הוא לטובתו ולמעלתו, כי הוא סולם עליותיו בעבודת השי"ת, ועל ידם הוא מתקשר עם השי"ת מתוך ביטול והכנעה.
- מעלת תיקון המדות. ואיך לבוא על ידי זה למצות 'ואהבת לרעך כמוך', ולמדרגת "שנראה כל אחד מעלת חברנו ולא חסרונם".
- למה נקרא אברהם אבינו 'אברהם אוהבי' ומה הסימן למי שאוהב את הקב"ה באמת. ומהיכן זכה לזה אברהם אבינו ע"ה.
- על ידי הכרת האמת בערך שפלות עצמו עם וידוי וחרטה אמיתית זוכים להשיג חכמת התורה וסתרי תורה.
- עומק הכוונה שני אלפים תורה התחילו מ'ואת הנפש אשר עשו בחרן', והיכן ומה היה גמר סיום ההכנה לקבלת התורה.

מביא בקצרה את דברי המדרש בענין המלאכים שביקשו לפגוע במשה רבינו בשעה שעלה למרום לקחת את התורה – וקושיא גדולה על זה.

דברי כ"ק מרן אאמו"ר זצללה"ה זי"ע הריני כפרת משכבו על דברי מדרש רבה (שמות כח, א):

למה נאמר בפרשה של קבלת התורה שמשה עלה למרום, כמו שנאמר (שמות יט, ג): 'ומשה עלה אל האלקים'[א], כי **בשעה שעלה משה למרום** לקחת את התורה, היה צריך להיאבק עם המלאכים לקבל את התורה, כי **בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה,** כיון שהתורה היתה עד עתה למעלה, והיו עיניהם נשואות תמיד עליה, ורצו שישאר התורה להם, וחשש משה שמא ישרפוהו המלאכים בהבל שבפיהם[ב],

הערות וציונים

א. קושית המדרש היא, איך אפשר לומר שמשה עלה למרום, הרי אח"כ נאמר: 'ויקרא ה' אליו מן ההר', ר"ל שהקב"ה דיבר עמו בעודו עומד בהר, וא"כ מתחילתו של פסוק משמע כאילו שעלה משה לשמים, ומסופו של פסוק משמע שלא עלה משה אלא ששכינת כבוד ה' ירדה אליו אל ההר, וכן אמרו בגמרא סוכה (ה.) מעולם לא עלה משה למרום. ועל כרחך צריך לומר שמה שנאמר כאן עלה למרום אין הכוונה כפשוטו, אלא לדרשה הוא בא, לומר שמשה עלה ונתעלה על כל מלאכי מרום שנאבקו עמו, ורצו למנוע ממנו לקבל את התורה, וכדלהלן בהערה ד.

ב. כמבואר בגמרא שבת פח: כל זה באריכות, ויובא מזה להלן בהערה אות י, וראה עוד שם בהערה ז.

עשה בו הקב"ה את **קלסטורין** - תואר דמות **של פניו של משה דומה לפניו** של **אברהם.** ואז **אמר להם הקב"ה** למלאכי השרת וכי **אי אתם מתביישין הימנו** לפגוע בו? האם **לא זה הוא שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו**?, ושם עמדתם ברתת ובפחד מפניו[ג], ואז הניחו המלאכים את משה לנפשו ולא פגעו בו. **עיין שם בארוכה דברי המדרש**[ד].

ויש להבין מהו הטענה שיש על המלאכים, וכי בגלל שאכלו אצלו יכול לקחת מהם את מה שעיניהם נשואות ומצפים לזה, והיה עד עתה ברשותם. וכי שורת הדין נותן שכל מי שמארח אורח בביתו יכול אחר כך להיכנס לביתו של האורח וליטול משם כל מה שרוצה, ואפילו את היקר אצלו ביותר רק בגלל שהאורח אכל אצלו?

ביאורו של רבינו האדה"ז בדברי המדרש למה אין ראויים המלאכים לקבל את התורה.

אלא **הפירוש הוא: דהקב"ה** לא בא אליהם בטענה, אלא **השיבם בזה תשובה ניצחת** על מה שהם מבקשים את התורה לעצמם, והראה בעליל איך **שלא להם ראוי ליתן** את **התורה,** והתורה ראויה להינתן **רק לישראל,** כיון **דהתורה ראויה להינתן** רק **ל**אנשים שהם **בעלי מדות טובות,** ולא סתם מדות טובות מה שבדו אותם אנשים מלבם וקבעו על פי שכלם מהם מדות טובות, אלא אותם **שיש להם מדות תורניות** כפי מה שקבעו חז"ל על פי התורה, וכפי שהם שנויים במסכת אבות[ה], **ו**שני דברים אלו **זה אין בכם המלאכים, וישנו** רק **בישראל,** וסימן לכך שאין לכם מדות טובות ותורניות,

הערות וציונים

ג. עיין במדרש ב"ר מח, יד שמבואר שם איך שעמדו המלאכים בביתו של אברהם אבינו ברתת ובפחד מפניו, מרוב צדקתו וחסדו עמהם לארח אותם בביתו.

ד. זה לשון המדרש: דברי המדרש הם על הכתוב (שמות יט, ג): ומשה עלה אל האלקים. זהו שאמר הכתוב (תהלים סח, יט): עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. דבר אחר. עלית למרום שבית שבי - בנוהג שבעולם הנכנס למדינה נוטל דבר שאין עין בני המדינה עליו, ומשה עלה למרום ונטל את התורה שהיו הכל נושאים עיניהם עליה, הוי עלית למרום שבית שבי. יכול מפני ששבה אותה נטלה בחינם, תלמוד לומר לקחת מתנות באדם - בלקיחה ניתנה לו. יכול יהא חייב ליתן לו דמים, תלמוד לומר מתנות - במתנה ניתנה לו. באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו דומה לאברהם, אמר להן הקב"ה: אי אתם מתביישים הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם, שנאמר לקחת מתנות באדם. ואין האדם האמור כאן אלא אברהם, שנאמר: האדם הגדול בענקים. הוי - אומר, זהו מה שנאמר כאן בפרשה 'ומשה עלה אל האלקים' - שעלה ונתעלה והתגושש עם המלאכים וניצח אותם ויצא וידו על העליונה. ובמאמרו להלן אות ג [המצורף כאן] מוסיף רבינו לבאר את סיום דברי המדרש.

ה. פירשנו את דברי רבינו על פי מה שכתב הרע"ב מברטנורא בפירושו על המשנה (אבות פ"א מ"א) 'משה קבל תורה מסיני': ...וחכמי אומות העולם גם חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו 'משה קבל תורה מסיני', לומר **שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני.** והחילוק בין מדות טובות שהם תורניות למדות טובות סתם, כי התורה הק' היא תורת אמת וקים לעד, ממילא המדות שקונה על ידי התורה הק' הם מדות אמיתיות וקיימים בו לעד, משא"כ המדות שבדו אותם האומות מלבם, **א.** הם אינן אמת אלא שקר [כי תכלית המדות הוא להיטיב עם השני משום 'ועשית הישר והטוב' כפי רצון הבוית"ש, ומדות אוה"ע לגרמייהו הוא דעבדין]. **ב.** שאינם קיימים לעד, ולפי מה שכדאי להם באותה שעה כך הם משנים את כללי המדות, ואכמ"ל בזה. ועיין מש"כ בשם משמואל פ' קדושים תרע"ו ד"ה וכי תבואו, ש**זולת התורה אפילו יתייגע כל היום לקבוע בעצמו מדות טובות ויתעוור עצמו באהבה וירא אינו כלום.** וע"ע שם באריכות הביאור בזה בפ' אמור תרע"א ד"ה במד"ר.

שהרי **כשאתם ירדתם לתוך ביתו** של אברהם, [אף שהייתם נדמים לו כערביים עובדי ע"ז, מכל מקום] רץ לקראתכם ו**קיבל אתכם בסבר פנים יפות, ונתן לכם לאכול,** וסעד את לבכם **כדרך** שצריך לקיים מצות **הכנסת אורחים**, שיותר ממה שיש מצוה להאכיל את האורח יש מצוה לקבלו **בסבר פנים יפות ובשמחה רבה**[ו], ואילו **אתם** אפילו **כשבא** לפניכם **בשר ודם** שהוא פחות ממדרגתכם ועלה **למרום אליכם תקנאו בו**, שבזה אתם מראים שאין בכם מדות טובות, **ו**לא זו בלבד שאתם מקנאים בו אלא עוד **תירצו לפגוע בו?**, הרי **מזה ניכר שאין בכם כח** של **מדות תורניות**[ז], **ו**בגלל **זה** שאין לכם מדות טובות ומדות תורניות **אין ראוי לכם התורה, ו**לא רק שאין ראוי לכם התורה אלא אפילו **לית לכם שייכות בגוה,** - אין לכם שום שייכות וענין עם התורה **עכ"ד הקדושים**[ח]:

הרחבת ביאור בעומק דברי האדה"ז והבנה עמוקה בחילוק שיש בין ישראל למלאכים בענין תיקון המדות. ותשובת משה רבינו למלאכים למה אין הם ראויים לקבל את התורה.

ויש להבין היטב מדוע קשור התורה עם המדות, עד שבגלל שאין למלאכים מדות תורניות אין להם שייכות כלל אל התורה .

כדי **להרחיב ביאור דבריו הקדושים**[ט], יש להקדים עוד מדברי חז"ל בענין זה. **דבגמ'** (שבת

הערות וציונים

ו. **מש"כ רבינו "שצריך לקבל את האורחים בסבר פנים יפות ובשמחה רבה"** הוא על פי מה שאמרו בגמרא (כתובות קיא:) אמר רבי יוחנן, טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר 'ולבן שינים מחלב'. אל תקרי ולבן אלא ולבון. ואיתא באבות דרבי נתן (סוף פרק יג): והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. כיצד, שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בארץ, מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. **אבל המקבל את חברו בסבר פנים יפות אילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו את כל המתנות טובות שבעולם.** וכן לענין צדקה נפסק להלכה בשו"ע בהלכות צדקה (יו"ד סי' רמט ס"ג): צריך ליתן הצדקה **בסבר פנים יפות בשמחה ובטוב לבב,** ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומין, ואם נתנה בפנים זועפות הפסיד זכותו. וכתב שם בביאור הגר"א שמקור דברי המחבר הוא מדברי הגמרא 'טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב. וכן כתוב (משלי טו, יז): טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו. ויש לרבינו עוד ביאור עמוק בענין זה כמבואר במאמריו להלן בפרשה אותיות יא. יב.

ז. רבינו מציין כאן שני דברים: **א. שקנאו בו.** וזה מראה בעליל שאין בהם לא מדות טובות. [שהרי הקנאה הוא אחד משלושת יסודי המדות רעות שמוציאים את האדם מן העולם]. **ב. שביקשו לפגוע בו.** וזה מראה שאין בהם מדות תורניות, שגם אם בא לקחת מהם את התורה שהיתה עד עכשיו אצלם, איך ביקשו לפגוע בו, וכי עושה אדם דין לעצמו, וגם אם נפשם חמדה לדעת כל רזי התורה, הרי התורה אוסרת אפילו להרים יד על איש ישראל אפילו בלי להכותו, ואיך ביקשו לפגוע במשה ולשרפו בהבל פיהם. והיו צריכים רק לבקש מהקב"ה 'תנה הודך על השמים' - שיתן להם את התורה, והוא יעשה כרצונו וחפצו. והטעם שאין למלאכים מדות כי לא נבראו לכך, אלא נבראו לעשות שליחותו של הקב"ה לכל אתר דמשתלחין, עיין באוה"ח הק' בפרשה. וע"ע בזה בזה באריכות בשם משמואל פ' אמור הנ"ל.

ח. דברי רבינו הזקן זי"ע יסודתם בהררי קודש בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות עבדים ה"ח שזרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים, רחמנים על הם הכל, וע"ע מש"כ כעין זה בפ"י מהל' מתנות עניים ה"א ובסוף ה' דעות, וראה עוד להלן בהערה אות יב.

ט. ועוד, שהרי כל אחד יש לו מה לתקן בעניני מדותיו, ולא מצינו שיהיה אסור לאדם ללמוד כל זמן שאין מדותיו מתוקנות, ואדרבה תיקון המדות הוא רק באמצעות התורה, כמאמר חז"ל המאור שבה מחזירו למוטב, ואמרו עוד, לעולם ילמד שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ועוד כהנה וכהנה, וא"כ למה **אין ראוי להם התורה 'כלל'?** ועוד יותר קשה מה שכתב האדה"ז ש**אין למלאכים שייכות אל התורה?**, אדרבה שילמדו תורה, ועי"ז יתקנו את המדות

פח:) **איתא** בענין **זה** של עליית משה למרום **בנוסחא אחרת, דהמלאכים שאלו מה לילוד אשה בינינו, ומשה היה מתיירא,** שמא ישרפוהו בהבל פיהם **ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה, ומיד השיב להן,** והראה להם על הרבה דברים הכתובים בתורה שאין שייך להם כלל, ועיקר ההוכחה הוא בטענה "כלום יש יצר הרע יש בכם", **עיי"ש בגמ'.**

ולכאורה צריך להבין: א. איזה גנאי נתכוונו המלאכים בכינוי שנתנו למשה שהוא 'לילוד אשה'. ב. למה היה צריך משה לאחוז בכסא הכבוד דוקא כדי להשיב למלאכים, וכי לא היה יכול להשיב להם תשובה בלא זה. ג. מה הועיל הכסא הכבוד שסר פחדו של משה עד שהיה יכול מיד להשיב להם.

מקדים לבאר על פי דברי המדרש שמואל על משנת 'עקביא בן מהללאל' שיש שני אופני תכסיסי היצה"ר איך להכשיל את האדם, ולעומתם שני דרכים איך להתגבר עליו ולנצחו.

וביאור הכוונה בדברי הגמרא **היינו על פי המבואר במדרש שמואל על משנת עקביא בן מהללאל** (אבות פ"ג, מ"א) הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. וקשה **על כפל הלשון** שנאמר שם במשנה, **דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ואחר כך** חוזר ומוסיף גם ל**פרש עוד הפעם, מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, למה לי הכפל** ולא היה לו לומר כלל את החלק הראשון במשנה, כי **הלא בהפירוש מבואר כל השלשה דברים**, וא"כ היה צריך לומר רק את החלק השני. **ע"ש**[א]. **ותירץ, כי התנא הקדוש** בא ל**השמיענו שני דברים** והם שני **דרכים** לאדם איך **ל**התגבר על יצרו ולהתעלות על ידם בתיקון המדות, ומדות מתוקנות הם **דרך ה'**[ב].

הערות וציונים

שלהם. וליישב כל זאת [ועוד] בא רבינו להרחיב ביאור בדברי אביו רבינו הזקן זי"ע.

א. זה לשון הגמרא שם: אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מה לילוד אשה ביננו, אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לפניו, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם ואתה מבקשה ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים. אמר לו הקב"ה למשה החזיר להם תשובה, אמר לפניו רבוש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל פיהם וכו'... מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, כלום קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב"ה שנאמר 'מה אדיר שמך בכל הארץ' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב. ומבואר מדברי הגמרא שאחד הטענות החזקות שהכריע בו משה את המלאכים הוא השאלה: "כלום יצר הרע יש בכם" ואם אין בכם יצר הרע א"כ אין התורה שייך לכם. ורבינו יבאר את עומק הכוונה בזה.

יא. רבינו מציין לעיין שם אף שהוא מעתיק כאן את דבריו, ואולי כוונתו למה שהקשה שם עוד למה אמר התנא 'דע' שהוא לכאורה מיותר לגמרי, שהיה די לומר הסתכל וכו', מאין באת. ולפי תירוצו של המדרש שמואל מיושב שפיר, כי רק בחלוקה הראשונה נאמר דע, ובחלוקה השניה נאמר רק מאין באת וכו', כי בחלוקה הראשונה הוא מדבר להנשמה ולאנשים חשובים בעלי מדע, ולהם אומר דע - והתבונן בגודל רום מעלתך וכו', ולכן בחלוקה השניה שהוא מדבר ליצר הרע, אינו אומר דע, אלא בהסתכלות לבד על שלושה דברים הללו אי אתה בא לידי עבירה. וע"ע להלן בהערה אות כ.

יב. כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות דעות) : ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים,

דרך **א', כשהיצר הרע רוצה להפילו שחת לתוך עצבות,** ו**על** ידי זה **בנפילה** של האדם בעצבות **ניחא ליה** להיצר הרע **דלקני** בזה את האדם תחת רשותו, ולמשול עליו להכשילו עוד בכל האיסורים שבתורה[ג]. וכדי להביאו לעצבות ויאוש אומר לו: **מי אתה אשר תבוא בהיכל המלך** לעסוק **בתורה ומצות, הלא אתה מלא חטאים ועוונות ופשעים,** ו**אם כן מה חשובה תורתך ועבודתך,** הרי הכל הולך לסטרא אחרא, ואין לך בזה כלום[ד], ומראה לו עוד ש**כאילו ח"ו כמעט אין לו תקנה** לרוב חטאיו ופשעיו, וכל זה כדי להפילו בעצבות ויאוש. **אז תשוב ותען לו** כנגדו שלושה תשובות: א- '**מאין' באת, היינו** שאתה בא ממקום גבוה מאד נעלה, **מ**קום הנקרא **'אין העליון'**[טו], כי **נשמתך חצובה מ**תחת **כסא הכבוד, ואתה חלק אלקי ממעל** ממש, וכל מה שיש בכלל יש בפרט, ויש בך חלק אלקות ממש, ואתה חלק מהכלל - מהקב"ה בעצמו כביכול[טז]. ב- **ולאן אתה הולך, ל**עולם העליון שהוא **מקום המלאכים והשרפים, לעלמא דקשוט** - עולם האמת. ג- **ולפני מי אתה עתיד ליתן הדין,** שיהיה לך את הזכות הגדול לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה[יז]. עד כאן הביאור איך להתגבר על היצה"ר שרוצה להפילו לעצבות ויאוש.

דרך **ב', ואם ח"ו ירצה** להכשילך באופן אחר על ידי שיבוא **להראות לך כבודך עשרך ורב פעלך בתורה ומצות ושאתה מאנשים רמי המעלה,** כדי להכניס בך גאוה, ובכך להרחיק אותך ח"ו מהשי"ת, **אז תען** ליצה"ר שהוא מלך זקן ו**כסיל,** ותען לו **כאולתו** וטיפשותו[יח], **ותאמר לו הסיפא מהמשנה, מאין באת מטיפה סרוחה וכו'** ואין לי במה להתגאות כלל. **ובאמת** שני הדרכים אחת הם כי **זה תלוי בזה, ד**רק **אם האדם** בהכנעה וענוה על ידי ש**זוכר מאין הוא**

הערות וציונים

שנאמר והלכת בדרכיו. כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום וכו'. **ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר... נקראת דרך זו "דרך השם"** והוא שלמד אברהם אבינו לבניו, שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את **דרך השם**. וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו...

יג. כפי שמבאר רבינו בספרו הק' פעמים רבות אין ספור שזהו כל תכליתו של היצה"ר, שלאחר שהסית את האדם לחטוא הוא שובר את רוחו לא כדי לשבור את רוחו בגלל החטא שעשה, אלא כדי לגרור אותו על ידי זה מחטא קל שעשה אל חטא חמור, וממעט עוונות אל ריבוי עוונות, באומרו כי לאחר שחטא ונתרחק כל כך מהקב"ה שוב אין לו כבר מה להפסיד. וע"ע בפ' וישב אות א ובחנוכה אות לב.

יד. עיין בדברי רבינו באריכות בפרשת בא אות ה.

טו. שורש נשמות ישראל הם בעולמות המחשבה, שהם כתר חכמה ובינה. וכן איתא במדרש (ב"ר א, ד): האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות וכו', מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. ומה שכתב רבינו שהנשמה שרשה מבחינת אין וזהו 'מאין באת'. פירושו: שבחינת אַיִן הוא תואר על האור אין סוף ברוך הוא שלמעלה מגדר הנבראים, שאין לנבראים שום השגה בו כלל, ולכן נקרא בשם 'אין' להורות על גודל העלמתו כאילו שאינו נמצא, מפני שאין השגה בו כלל. וזהו התשובה הניצחת ליצר הרע שבא לומר לאדם מי הוא ומה הוא, ועל זה משיבים לו מנין לך מה אני, הרי אני בא 'מאין' שהוא מקום גבוה מאד נעלה שאין לשום נברא שום השגה כלל.

טז. על פי ביאורו של רבינו להלן.

יז. עיין מה שכתב רבינו בפ' תולדות אות יא ד"ה ובזה יתורץ ובפ' שמיני אות א ד"ה והענין, ובפ' קדושים אות ג ד"ה קדושים תהיו בביאור הכתוב 'לפני ה' תטהרו' את גודל יקרת מעלת וחשיבות האדם במה שזוכה לעמוד לפני ה', והוא מדרגה גבוהה מאד נעלה.

יח. עיין מה שכתב רבינו בפרשת בא אות א [ועוד הרבה] שאין לך טיפש יותר גדול מהמתגאה, וזלה"ק: ובאמת כאשר מתגאה האיש ומרים לבבו ושוכח כי הקב"ה נותן לו כח לעשות חיל, וכמאמר דהע"ה 'למה רגשו גוים' וגו', אז יושב בשמים

בא מטיפה סרוחה, אזי תמיד יראתו על פניו שלא לחטוא ולא להתגאות, כי הוא יודע כי מצד חומריותו הוא יכול ליפול בכל רגע לעומק שאול תחתית לולא הקב"ה שעוזר לו, **ו**ממילא **יוכל לזכור על ידי זה כי הוא נחצב מכסא הכבוד, כמבואר באגרת הרמב"ן ז"ל"ט, ו**אם האדם נכנע ואינו מתגאה **הוא באמת מקשר ומדבק** את עצמו **על ידי זה** את **החלק** שבו **בתוך הכלל,** דהיינו שמקשר את עצמו [שהוא 'חלק' מאלקי ממעל] עם הקב"ה בעצמו שהוא הכלל. **מה שאין כן אם חלילה נשכח זאת מלוח לבו,** מהיכן הוא בא ולאן הוא הולך, **ורואה תמיד זכות לעצמו, והולך בגבהות וגסות הרוח,** לא יתכן שיהיה באופן כזה מקושר להקב"ה, כי **אז** בגאוותו **ממילא הוא מהנאמרים עליהם** 'גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל', ודרשו חז"ל שכל המתגאה אומר עליו הקב"ה: **"אין אני והוא יכולין לדור בעולם"** (סוטה ה'.). **ו**עוד אמרו (שם): כל המהלך בקומה זקופה **הוא כביכול דוחק רגלי השכינה, ו**כיון שעל ידי הגאוה האדם **מרחיק את עצמו מהשורש** - מהקב"ה, והוא דוחק ממנו את השכינה, ממילא **אינו יכול לזכור במקור מחצבתו, כי** הרי **הוא מרוחק ממנו**, ודבר שאין אדם שם על לבו לבסוף נשכח ממנו לגמרי, ולכן כפל עקביא בן מהללאל את דבריו, לומר כי **רישא מהמשנה תלוי בסיפא,** כי לפי כמה שיתרחק יותר מהגאוה כך יתקרב ויתחבר יותר אל השורש, וממילא ייוכל לקיים את הרישא של המשנה, שיזכור תמיד את מקור מחצבתו אשר מכסא הכבוד חוצבה - ושהוא חלק אלקי ממעל, ועי"ז יתגבר תמיד על יצרו ולא יתן לו אפשרות להפילו ח"ו.

עַל פִּי זֶה מְיֻשָּׁב אֶת כָּל שִׁלּוּשֶׁת הַקּוֹשְׁיוֹת שֶׁהוּבְאוּ לְעֵיל עַל דִּבְרֵי הַגְּמָ' בְּשַׁבָּת.

ועל פי זה נוכל להבין היטב את דברי הגמרא בשבת, שז**ה היה דברי הקב"ה למשה רבינו ע"ה** בבואו לקבל את התורה, והיה מתירא מהמלאכים: **אחוז בכסא כבודי ו**על ידי האחיזה בכסא הכבוד משם דוקא **חזור להם תשובה, היינו מהחסרון שאמרו המלאכים** בכינוי שנתנו לך **שאתה 'ילוד אשה', מזה בעצמו תוכל להשיבם** תשובה ניצחת**, כי האמנם ש**מצד אחד **זה הוא שפלות, שאדם נברא מטיפה סרוחה, אולם חסרון הזה** מצד שני **הוא מעלה,** כיון **שעל ידו נבוא לשפלות וביטול האמיתי,** שזהו עיקר ההכנה לקיום התורה והמצוות

הערות וציונים

ישחק, היינו ששוחק ממנו, שהוא באמת שחוק וליצנות איך יתוש קטן ירצה להתגאה על הארי, ועוד יותר להבדיל אלף אלפי אלפים הבדלות על יוצר כל.

יט. וז"ל: בעבור הענוה תעלה על לבך מדת הירא, כי תתן אל לבך תמיד מאין באת, ולאן אתה הולך, ושאתה רמה ותולעה בחייך ואף כי במותך, ... וכאשר תחשוב את כל אלה תירא מבוראך ותשמר מן החטא, ...וכאשר תתנהג במדת הענוה אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודה וחיי העוה"ב... לכן השפל עצמך וינשאך המקום.

כ. לעיל כשהביא רבינו את דברי המדרש שמואל ציין לעיין שם, ובהערה אות י ביארנו כוונתו. והנה לפי המבואר כאן בדברי רבינו יש ליישב בזה עוד קושיא שהקשה שם המדרש שמואל והוא: דלכאורה קשה במה שאמר התנא הסתכל בשלושה דברים, מנינא למה לי? והוא מתרץ שם שבא להורות שרק בהתבוננות בכל השלושה דברים אי אתה בא לידי עבירה, אבל אם תתבונן רק בשני דברים וכש"כ רק בדבר אחד לא יועיל ע"ש. ולדברי רבינו יש ליישב, שבא להורות שהגם שהוראת התנא הם לשתי חלוקות, אחד לנשמה ולאנשים חשובים וכו', וא"כ יש כאן שני פעמים שלושה הסתכלות, מכל מקום כל הששה דברים אחת הם ואינם אלא שלושה, כי זה תלוי בזה כמו שביאר רבינו.

ותיקון המדות ולהתקרב אל השי"ת[כא], וממילא **יוכל** גם **לזכור ולאחוז בכסא כבודו, היינו לזכור** את גודל יקרת ערך מעלתו, כמו שמרומז **ברישא דהמשנה** במאמר התנא 'מאין באת' **שאנחנו נחצבים** מאין העליון **מכסא כבודו,** וכמו שנתבאר שזה תלוי בזה, שכל כמה שזוכר יותר שפלות עצמו רואה יותר את ערך יקרת מעלתו מצד נשמתו שהיא חצובה מכסא כבודו, והוא חלק אלקי ממעל ממש[כב].

התנאי לזכות לקבלת התורה הוא בקיום מצות 'ואהבת לרעך כמוך' כי זה כלל גדול בתורה, ואי אפשר לבוא לזה אלא על ידי ביטול והכנעה.

ובאמת לא נוכל לזכות לקבלת והשגת **התורה הקדושה רק על ידי הכנעה ושפלות, וכנוסח** שאנו אומרים ב**תפילתינו** (באלוקי נצור), שקודם כל אנו מבקשים ונ**פשי כעפר לכל תהיה,** ורק אח"כ **על ידי זה** אפשר לבקש עוד **פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי[כג]. ועל ידי הביטול והכנעה ושפלות, ממילא יוכל** לזכות גם **לאהוב את חבירו, ורואה בו** תמיד **מעלות טובות, ו**יבין **שיש לו** לחברו **יתרון ממנו, וזה הוא כלל** של כל **התורה,** שכל התורה כולה בכלל זה של מצות 'ואהבת לרעך כמוך' **וכמאמר הלל** לאותו הגר שבא להתגייר אצלו וביקשו ללמדו את כל התורה כולה על רגל אחת, ואמר לך 'דעלך סני לחברך לא תעביד', **ו**כן אמר **רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך** (ויקרא יט, יח) **זה כלל גדול בתורה** (שבת לא. ע"ש[כד], ובירושלמי נדרים פ"ט ה"ד, ובתו"כ קדושים).

הערות וציונים

כא. על פי דברי רבינו להלן, ובכמה מקומות [ועיין בפרשת בשלח אות ו ובפרשת משפטים אות ד, ואי אפשר לפרט את כולם כי רבים הם] וראה עוד להלן בהערה כג.

כב. ובזה נתיישבו כל הג' תמיהות דלעיל: **א.** דמה שאמרו על משה שהוא ילוד אשה נתכוונו לומר שיש בו יצה"ר, ובכל רגע הוא ממוכן לחטוא, כי אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו. **ב.** ועל זה הורה הקב"ה לאחוז בכסא כבודו, שזה רומז על מעלתם של ישראל בבחינת 'מאין באת' - מאין העליון, שהם חצובים מכסא הכבוד. **ג.** ואף שיש בהם יצה"ר הרי אדרבה זה שיש להם יצה"ר וממילא באים להכנעה, זה גופא יזכיר להם את גודל יקרת ערך מעלתם.

כג. בפרשת פרה אות א (ד"ה וזה) מבאר רבינו את עומק הענין בזה, מדוע אי אפשר לזכות לתורה בלי הקדמת הכנעת הלב, וזלה"ק: ..."ע"י גודל הכנעה הוא זוכה לאור התוה"ק, וכמו דאיתא בזוה"ק עה"כ 'לב נשבר וגו' לא תבזה' כגוונא דכלי חרס דאתמר בהון נשברו טהרו, וכמו"ש ז"ל שבירתן זו היא טהרתן, וע"י שבירת הלב זוכה ללב טהור, שהוא בעיניו כאפס וכאין, ואפי' ידמה לו שיש בו מעלה עכ"ז כשיתבונן היטב ימצא כי לא עשה מאומה, ...ועי"ז רוח חדשה אתן בקרבכם, **כי לא יוכל להיות לובש צורה חדשה רק אם פושט צורה הישנה, כמו שאם ירצה לעשות מכלי מתכות כלי אחר צריכין להתיכה כולה ואז נוכל לעשות ממנה כלי חדש,** וע"י שמכניע את עצמו ומשליך כל השטותים מעליו ופושט צורה הישנה, יוכל לזכות לחדש שהיא רוח חדשה, וכסדר הכתוב לב טהור ברא לי אלקים ואחר כך ורוח נכון חדש בקרבי, שלא תתכן הרוח חדשה כי אם על ידי שקדמה לה הטהרה". ועיין עוד מה שכתב רבינו במאמרו לחנוכה אות נח ביאור ארוך ונפלא בזה.

כד. דברי רבי עקיבא הם בירושלמי ותו"כ, (וכן הוא במדרש ב"ר כד, ח), ובמסכת שבת הובא המעשה של הגר עם הלל הזקן, ורבינו מציין לעיין שם, כי שם איתא שאמר לו הלל: דעלך סני לחברך לא תעביד היא כל התורה כולה ואידך פירושא זיל גמור. ואין זה מוכרח שכוונתו היתה על מצות 'ואהבת לרעך כמוך' כי רשי"ל מפרש שם בפירוש הראשון שכוונתו היתה מלשון הכתוב: 'דיעך וריע אביך אל תעזוב' זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאוי שיעבור חברך על דברך. אבל בפירוש השני כותב רש"י: לשון אחר, חברך ממש, כגון גזילה גניבה ניאוף ורוב המצוות. והנה גם ללשון השני שרומז על מצות ואהבת לרעך כמוך, כותב רש"י שרק רוב התורה תלוי בה ולא כל התורה, כיון שהוא נוגע רק לענין מצוות שבין אדם לחברו, ולא על מצוות שבין אדם למקום, ואילו בגמרא איתא שזו כל התורה כולה [היינו גם מצוות

ומבאר עפי"ז כי אף שגדולת המלאכים גבוה מאד, אבל לעומת זה יש יתרון גדול מאד לגדולתם ומעלתם של ישראל לעומת המלאכים.

ואמנם **באמת המלאכים הם גבוהים במעלה** שלהם עד מאד, **כי המה יציר כפיו של הקב"ה,** ואין בהם שום חומר וגוף, וממילא לא שייך שיהיה בהם שום פגם וחסרון כל שהוא, **אבל לעומת זה** הרי דוקא מצד **המעלה** הגדולה שיש להם **לא יוכלו לבוא לביטול הזה, לזכור כי המה מטיפה סרוחה, ו**לכן אינם ראויים לקבל את התורה, כי **בלעדי זאת** ההכנעה והענוה **לא יוכלו לקבל** את **התורה הקדושה. וזהו** שהשיב להם משה רבינו: **כלום יצר הרע יש בכם,** כלומר **ש**אין לכם את המעלה שיש לכל **אדם מישראל,** שדוקא בגלל שיש בו יצה"ר הוא **בא** על ידי זה **לידי הכנעה ושפלות, בזכרו שלא די שנברא מטיפה סרוחה רק עוד היה בחטא ויצר הרע, וכמאמר דוד המלך ע"ה** (תהלים נא, ז) **הן בעון חוללתי, ומכל זה לבו נשבר ונדכה ונעשה כעפר ממש, ועל ידי זה הוא** יכול לקיים מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך' ולכן הוא **מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות ומכניס אורחים** בשמחה רבה, **ואברהם אבינו ע"ה נקרא 'אוהבי'** (ישעי' מא, ח) רק **על שם זה שאהב לכל אחד ואפילו לערלים,** ולכן רץ לקראת שלשה אנשים אפילו שנדמו לו כערביים, **מצד שהם פעולת הקב"ה, ומי שאוהב** את **הפועל** [היינו את הקב"ה] **אוהב הפעולה, מה שאין כן מי שאין בו הביטול הזה** לא יוכל לבוא לאהבת הפעולה - ולמצוות 'ואהבת לרעך כמוך', וממילא לא יוכל לקבל את התורה.

מסיים בביאור דברי אביו האדה"ז זי"ע למה אין התורה ראויה למלאכים, ואין להם שום שייכות עם זה.

ועם כל האמור יובן כי **זהו דברי המדרש על פי פירושו** של **כ"ק אאמו"ר זצללה"ה זי"ע הכ"מ, ש**כתב ש"אין התורה ראויה להינתן למלאכים, ולא זו בלבד אלא שאף אין להם שייכות אל התורה". כי לפי הנתבאר הרי כל התורה כולה [הן המצוות שבין אדם למקום והן המצוות שבין אדם לחברו] היא לבוא למצוות 'ואהבת לרעך כמוך' **ש**אי אפשר לבוא לזה אלא על ידי הכנעה, לראות את שפלו עצמו ומעלת חברו, ולכן **התורה שייך רק לישראל,** כיון **שיש** רק **להם** את ההכנעה האמיתית מצד שיש בהם יצה"ר, וזהו **המדות וההכנות הנחוצות להתורה, מה שאי אפשר לקבל התורה זולתם** של המדות הטובות ותורניות **מה שאין בכם** מדות אלו, ולכן אין התורה ראויה לכם, ואין לכם שום שייכות עם התורה **ודו"ק**[כה]. (כתי"ק).

הערות וציונים

שבין אדם למקום] ואידך - כל שאר הדברים הם רק פירוש לזה, וא"כ עדיין לשני הלשונות שברש"י צריך ביאור למה צירף רבינו את מאמרו של הלל עם רבי עקיבא ששניהם נתכוונו לדבר אחד, שכל התורה כולה כלולה במצות ואהבת לרעך כמוך, הרי בדברי הלל לא משמע כן? וזהו שכתב רבינו בעצמו לעיין שם. והביאור לכל זה הוא כפי מה שכתב כ"ק מרן רבינו האמרי מנחם זי"ע במאמריו לשבועות אות ו לבאר למה אין התורה ראויה להינתן אלא לאומה שהיא אוהבת שלום, ובתוך דבריו מביא מדברי רבינו הישמח ישראל זי"ע ומבארו היטב ע"ש.

כה. עיין לעיל בריש המאמר (לאחר הבאת דברי האדה"ז) מה שיש לבאר בזה, וראה עוד שם בהערה אות ט שביארנו מה שצריך להבין בדברי רבינו האדה"ז זי"ע, וכאן מגיע רבינו בסיום המאמר לביאור הדברים, ומציין [שלא כהרגלו] בסופו 'ודו"ק', כיון שעדיין יש הרבה לדייק ולהשכיל בדברי האדה"ז.

המאמר דלהלן הוא הוספה על המאמר הנ"ל, ואינו מכתב ידו אלא נאמר בשוה"ט, והוא בא להוסיף ולבאר את המשך דברי המדרש הנ"ל שהתורה ניתנה לישראל רק בזכותו של אאע"ה, ואותו הזכות גם התלווה עם משה רבינו בעלייתו וירידתו מן ההר לקבל את התורה.

[ג] תשלום וסיום **דברי המדרש** (שמו"ר כח, א-ב) **שהובא לעיל** (אות א)**, דהמדרש דורש על פסוק** (תהלים סח, יט) **עלית למרום וגו' לקחת מתנות באדם**[כו]**, ולאחר דברי המדרש הנ"ל איתא שם, אמר הקב"ה למשה, לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו',** שנאמר 'לקחת מתנות באדם' [בזכות אדם] **ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, שנאמר** (יהושע יד, טו) **האדם הגדול בענקים** - וזה אברהם אבינו[כז]**, הוי** אומר, זהו שנאמר בפסוק **ומשה עלה אל האלקים** (שמות יט, ג) עלה ונתעלה והתגושש וניצח, ויצא מן המלאכים וידו על העליונה. **ויקרא אליו ה' מן ההר וגו'** (שם)[כח]**, ואין ההר** האמור כאן **אלא** לרמוז על ה**אבות, שנאמר** (מיכה ו, ב) **שמעו הרים** [שהם האבות[כט]] **את ריב ה',** ובא הכתוב לומר שבזכות ההר - אברהם שהוא ראש האבות **משה עלה וגו'** זכה משה להיכנס בין המלאכים שסביבות מרכבת כבוד ה' שירדה על הר סיני, **עלה** על ההר ונכנס אל תוך המעבה **בענן** ששכן שם כבוד ה', **ולאחר מכן ירד בענן ויצא** משם בשלום בלי להינזק מהמלאכים שבקשו לשורפו, וכל זה מפני **זכות אבות** הרמוז בתיבת 'ההר' שהיתה עולה ויורדת עמו.

ומבאר מהו אותו הזכות הגדול של אאע"ה, ואיזה הוראה יש לנו ללמוד מזה

ולהבין איזה זכות של אברהם אבינו התלווה עמו תמיד, הוא **על דרך שפירשנו על פי דברי קדושת אאמו"ר זצללה"ה זי"ע הנ"ל** (אות א)**, ועל פי דברי מאמר חז"ל** (שבת פח:) שהמלאכים שאלו מה לילוד אשה בינינו, ומשה היה מתיירא, ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה, **והיינו** כפי הנתבאר שם **שכל מה שאדם מכניע את עצמו ומשפיל את עצמו, על ידי זה הוא יותר מסוגל לקבל אור התורה, ויש לו שייכות אל התורה**[ל]**.** ולהכנעה אמיתית יוכל לבוא **על ידי ידיעתו שהוא בשר ודם נולד מטיפה סרוחה,** כי רק **על ידי זה בא אל נקודת האמת, לראות שפלות עצמו, וכמו שנאמר** (תהלים נא, ז-ח) **הן בעון חוללתי וגו' ובסתום חכמה תודיעני, היינו על ידי שאנכי יודע שנולדתי בעון, על ידי הכנעה זו יודע אנכי שאתה תחפוץ** שנדע ונכיר את ערך שפלתינו **האמת, ושיהיה** ידיעת **האמת** הזו **מושרש בנו בלב וכליות,** וזהו שנאמר: **'הן אמת חפצת בטוחות'** שאתה חפץ שאדע ושאשריש את האמת בכליותי, **ועל ידי שאנכי מתבונן בי ובתולדתי רואה אנכי שפלות עצמי ורוממות השי"ת, ויודע אנכי נגד מי חטאתי, ועל ידי זה אני מתודה חטאתי באמת ובלב שלם**[לא]**,** ובזכות זה **נתגלה לי חלק סודות**

הערות וציונים

כו. כמובא כל זה באריכות לעיל בהערה אות ד.

כז. כן שנינו במסכת סופרים (כא, ט ע"ש).

כח. המדרש בא ליישב למה נאמן 'מן ההר' ולא בהר, שהרי אחרי שכבר עלה משה אל ההר דיבר עמו ה' שם, ועל כרחך שבא לדרשה ולומר שהקריאה בא לו מן ההר - בזכות ההר, ועל כך מבאר המדרש מי הוא ההר שבזכותו ניתנה תורה לישראל.

כט. הקב"ה קורה לאבות בשם 'הרים', והוא מלשון הריון ומלשון הוראה, שהם מולידים ומלמדים מוסר.

ל. ראה לעיל הערה כג.

לא. ענין הוידוי שכותב כאן רבינו הוא על פי פשוטו של מקרא (על פי פירושו של רש"י), וכך הוא פירושו: הן אמונת אמת אשר חפצת ורצית בה מושרשת היא בכליותי [שהן חלקות כאילו

התורה מילין סתימין, וזהו שאמר **'ובסתום'** היינו **במילין סתימין,** של **'חכמה'** שהיא התורה, שהרי **אורייתא מחכמה נפקת** (זוה"ק ח"ב פה.) **'תודיעני'** שתודיעני ותגלה לי את סודות חכמת התורה[לב].

ואברהם אבינו ע"ה על ידי שידע תולדותיו (עי' במדב"ר יט, א) שנולד מאדם טמא ועובד אלילים[לג] לכן **היה** תמיד **שפל בעיני עצמו, וכמאמר חז"ל** (ב"ר נג, א) על הכתוב: וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפלתי עץ גבוה [זה אבימלך] **הגבהתי עץ שפל** (יחזקאל יז, כד) **זה אברהם** - שהיה תמיד שפל בעיני עצמו, **ומחמת שפלותו קירב הרחוקים, והכניס גרים תחת כנפי השכינה** (ב"ר לט, טז)**, כדרך האוהב שרוצה להרבות עבדים למלך**[לד].

ומוכיח עוד שאברהם אבינו היה הראשון שהתחיל להכין את העולם ואת הבריות לקבלת התורה. כי רק על ידי הכנעה ושפלות שמביא לאהבת ריעים אפשר לזכות לקבלת התורה

וזה פירוש הגמרא (ע"ז ט.) **דשני אלפים תורה**[לה] **התחילו מ**הזמן שנאמר בו **'ואת הנפש אשר עשו בחרן'** (בראשית יב, ה)**,** שפירושו שאברהם ושרה לימדו תורה לרבים בהיותם בחרן, וכפי שמפרש תרגום אונקלוס: וית נפשתא דשעבידו לאורייתא, **היינו ד**אף שעדיין לא ניתנה תורה, אבל **זה הוא התחלת ההכנה לתורה,** שיהיה לאדם **מדות תורניות,** וישתדל בכל כוחו **לקבל את כל אדם** אף את החוטאים **בסבר פנים יפות**[לו]**,** לא מחמת צדקתם אלא **מחמת שהם יציר נוצר מהקב"ה**, ועל כן על ידי שאברהם אבינו השתדל במצות הכנסת אורחים התחיל להכין בזה את העולם להיות מוכן לקבל את התורה**. וגמר וסיום ההכנה היה גם כן על ידי** מדות תורניות, כמו שנאמר **ויחן** (שמות יט, ב), ודרשו חז"ל שלכן נאמר ויחן בלשון יחיד כיון **ש**בחניה זו **נעשו כולם כאיש אחד** בלב אחד**, שנעשו אוהבים זה לזה,** ורק **על ידי זה זכו לקבל התורה** (עי' ויק"ר ט, ט)[לז].

הערות וציונים

הן טוחות בטיח, ובליבי שהוא אבר סתום וסגור הרי חכמה זו לשוב ולהתוודות לפניך הודעתני כבר, והנני שב ומתוודה לפניך בחרטה גמורה. הרי שבפסוק זה מדבר דוד המלך על וידוי וחרטה, ואת שאר הפסוק מפרש רבינו על פי דרכו.

לב. ראה מה שכתב רבינו להלן בפרשה אות י בביאור המדרש שאמר אברהם אבינו, אלולי שעשיתי כן מהיכן היה נגלה עלי. ומתוך הבנת הדברים שם תבין את עומק כוונתו כאן, ואכמ"ל.

לג. כמו שדרשו במדרש על הכתוב (איוב יד, ד) 'מי יתן טהור מטמא לא אחד'. מי יתן טהור מטמא - כגון אברהם שנולד מטמא - מתרח שהי עובד אלילים, מי עשה כן, מי צוה, כן מי גזר כן, לא אחד - לא יחידו של עולם? ועיין מה שכתב רבינו בפ' לך לך אות ח (ד"ה ושדים אין לה) ביאור עמוק בזה.

לד. כפי שכבר האריך בזה רבינו בביאור הענין בסוף המאמר הקודם (אות א) עיין שם היטב.

לה. בגמרא אמרו שם: תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה יהיה העולם קיים, [מתוכם] שני אלפים תוהו [כיון שעדיין לא ניתנה בהם תורה, ונחשב העולם כתוהו שאין בו תועלת], ושני אלפים [שאחריהם הם של] תורה וכו', ואמרו שם עוד שמנין שני אלפים של תורה התחילו מאותו הזמן שנאמר בו ואת הנפש אשר עשו בחרן.

לו. כך מבאר רבינו להלן במאמריו אות יא יב, וז"ל באות יב: אמר רב יהודה [אמר רב] גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה. היינו דלקבל פני השכינה נחוץ מאד מקודם הכנה דרבה, להכין את עצמו להיות כסא להשראת השכינה, אבל דבר זה קשה הוא עד מאד. אבל זה שמכניס ומקבל בסבר פנים יפות כל האורחים הבאים אליו, אף שאינם כדאים והגונים, ומרחם עליהם, זוכה לעורר מדה כנגד מדה אף שאינו כדאי והגון, לעלות לרום המעלות ולמדרגות גדולות רמות ונשגבות, ולחזות את נועם זיו אור פני מלך חיים.

לז. כפי שכתב רשיז"ל בשם המדרש: בכל המסעות כתוב ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, וכאן כתוב 'ויחן' בלשון יחיד - כאיש אחד בלב אחד, אמר הקב"ה הרי הגיע השעה שאתן להם את התורה. ובפרשת לך לך אות ח (ד"ה בר קפרא) הרחיב רבינו הרבה והעמיק בביאור ענין זה ואכמ"ל.

תמצית המאמרים

לא ניתנה תורה למלאכי השרת.

במאמר זה יבאר רבינו באריכות גדולה את דברי אביו כ"ק מרן האדה"ז זי"ע "שלא ראוי ליתן להם את התורה רק לישראל, משום שהתורה ראויה להינתן רק לבעלי מדות טובות, ומדות תורניות, וזה אין למלאכים, וישנו רק בישראל".

ומבאר רבינו בהקדם המבואר במדרש שמואל על כפל הלשון במשנת עקביא בן מהללאל, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ואח"כ מפרש עוד הפעם, מאין באת וכו'. כי התנא הקדוש השמיע לנו שני דברים ודרכים לדרך ה': דרך הראשונה, כשהיצה"ר רוצה להפילו לעצבות, מי אתה אשר תבוא בהיכל המלך בתורה ומצות, הלא אתה מלא חטאים עוונות ופשעים, ומה חשובה תורתך ועבודתך, אז תשיב לו: מאין באת - היינו מאין העליון, נשמתך חצובה מכסא הכבוד, ואתה חלק אלקי ממעל. ולאן אתה הולך - למקום המלאכים והשרפים, לעלמא דקשוט. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון - שעוד תזכה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. הדרך השניה, אם ח"ו ירצה להראות לך כבודך עשרך ורב פעלך בתורה ומצות, שאתה מאנשים רמי המעלה, אז תשיב לו את הסיפא מהמשנה, מאין באת מטיפה סרוחה וכו'. ובאמת זה תלוי בזה, שאם האדם זוכר מאין הוא בא מטיפה סרוחה, אזי תמיד יראתו על פניו, כי הוא יודע את אמיתת שפל מצבו, וממילא יוכל לזכור תמיד כי הוא נחצב מכסא הכבוד, ועי"ז הוא מקשר ומדבק את עצמו עם הקב"ה, ורישא מהמשנה תלוי בסיפא.

וזה הוא מה שאמר הקב"ה למרע"ה: אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, היינו מהחסרון שאמרו לך המלאכים שאתה ילוד אשה, מזה בעצמו תוכל להשיבם, כי אמנם שזה הוא שפלות, שאדם נברא מטיפה סרוחה, אולם דוקא חסרון הזה הוא המעלה הגדולה שלו, כיון שעל ידי זה יבוא לשפלות וביטול האמיתי, ועי"ז יוכל גם לזכור ולאחוז בכסא כבודו ית"ש, שהוא הרישא של המשנה שאנחנו נחצבים מכסא כבודו.

ובאמת אי אפשר לזכות להתורה הקדושה רק ע"י הכנעה ושפלות, וע"י הביטול והכנעה ושפלות, ממילא יוכל לאהוב את חבירו, ורואה בו מעלות

טובות, ושיש לו יתרון ממנו, וזה הוא כלל התורה, וכמאמר הלל ור"ע ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה. ובאמת המלאכים הם גבוהים במעלה, כי המה יציר כפיו של הקב"ה, אבל לעומת זה המעלה לא יוכלו לבוא לביטול הזה, לזכור כי המה מטיפה סרוחה, ובלעדי זאת לא יוכלו לקבל התוה"ק. וזהו שאמר להם משה רבינו למלאכים: כלום יצה"ר יש בכם, שאדם מישראל בא לידי הכנעה ושפלות ולבו נשבר ונדכה ונעשה כעפר ממש, ועי"ז הוא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות ומכניס אורחים, ואברהם אבינו ע"ה נקרא 'אוהבי' על שם זה שאהב לכל אחד ואפילו לערלים, מצד שהם פעולת הקב"ה, ומי שאוהב הפועל אוהב הפעולה, משא"כ מי שאין בו הביטול הזה. וזהו ביאור דברי המדרש עפ"י פי' כ"ק האדה"ז זי"ע, שהתורה שייך רק לישראל שיש להם המדות וההכנות הנחוצות להתורה, מה שא"א לקבל התורה זולתם, מה שאין בכם, ודו"ק.

במאמר ג הוסיף עוד:

כל מה שאדם מכניע את עצמו ומשפיל את עצמו, על ידי זה הוא יותר מסוגל לקבל אור התורה, ויש לו שייכות אל התורה. ועל ידי ידיעתו שהוא בשר ודם נולד מטיפה סרוחה, על ידי זה בא אל נקודת האמת, לראות שפלות עצמו, ועל ידי שמתבונן בעצמוי ובתולדתו רואה את שפלות עצמו ורוממות השי"ת, ויודע נגד מי חטא, ועל ידי זה מתודה חטאתו באמת ובלב שלם, ונתגלה לו חלק סודות התורה מילין סתימין, 'ובסתום' במילין סתימין, 'חכמה' אורייתא מחכמה נפקת.

ולכן אמרו דשני אלפים תורה התחילו מואת הנפש אשר עשו בחרן, היינו דזה הוא התחלת ההכנה לתורה, מדות תורניות, לקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, מחמת שהם יציר נוצר מהקב"ה. וגמר וסיום ההכנה היה גם כן על ידי ויחן, שנעשו כולם כאיש אחד, שנעשו אוהבים זה לזה, ועל ידי זה זכו לקבל התורה

הוראה למעשה בעבודת ה'

א. התורה ראויה להינתן רק לאנשים שהם בעלי מדות טובות, ולא סתם מדות טובות מה שבדו אותם אנשים מלבם וקבעו על פי שכלם מהם מדות טובות, כי אינן אמת אלא שקר, וגם אינם קיימים לעד, ולפי מה שכדאי להם באותה שעה כך הם משנים את כללי המדות. ורק אותם שיש להם מדות תורניות כפי מה שקבעו חז"ל על פי התורה, כי התורה הק' היא תורת אמת וקים לעד, ממילא המדות שקונה על ידי התורה הק' הם מדות אמיתיות וקיימים בו לעד.

ב. כל מה שאדם מכניע את עצמו ומשפיל את עצמו, על ידי זה הוא יותר מסוגל לקבל אור התורה, ויש לו שייכות אל התורה. ועל ידי ידיעתו שהוא בשר ודם, על ידי זה בא אל נקודת האמת, לראות שפלות עצמו, ושיהיה האמת מושרש בו בלב וכליות, ועל ידי זה מתודה על חטאתו באמת ובלב שלם, ונתגלה לו חלק סודות התורה מילין סתימין.

ג. התנא הקדוש עקביא בן מהללאל השמיענו שני דרכים בדרך ה': דרך הראשונה, כשהיצה"ר רוצה להפילו לעצבות, אז תשיב לו: מאין באת שנשמתך חצובה מכסא הכבוד, ואתה חלק אלקי ממעל. ושאתה הולך - למקום המלאכים והשרפים, לעלמא דקשוט. ולפני מי אתה עתיד ליתן הדין. דרך השניה, אם ח"ו ירצה להביא אותך לגאוה, אז תשיב לו, מאין באת מטיפה סרוחה וכו'. ובאמת זה תלוי בזה, דאם האדם זוכר מאין הוא בא מטיפה סרוחה, אזי תמיד יראתו על פניו, ויוכל לזכור עי"ז כי הוא נחצב מכסא הכבוד, והוא באמת מקשר ומדבק עי"ז את עצמו עם הקב"ה.

ד. אי אפשר לזכות להתורה הקדושה רק ע"י הכנעה ושפלות, וע"י הביטול והכנעה ושפלות, ממילא יוכל לאהוב את חברו, ורואה בו מעלות טובות, ושיש לו יתרון ממנו, וזה הוא כלל התורה כולה, כי כל התורה תלויה באהבת ריעים ובמצות ואהבת לרעך כמוך, וזה הוא התחלת ההכנה לתורה, מדות תורניות, לקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, מחמת שהם יציר נוצר מהקב"ה. וגמר וסיום ההכנה הוא על ידי 'ויחן שם ישראל', שנעשים כולם כאיש אחד, שנעשים אוהבים זה לזה, ועל ידי זה זוכים לקבל התורה.

ה. צריך לקבל את האורחים בסבר פנים יפות ובשמחה רבה" שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בארץ, מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. והמקבל את חברו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו את כל המתנות טובות שבעולם. וכן לענין צדקה, צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות בשמחה ובטוב לבב, ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומין, ואם נתנה בפנים זועפות הפסיד זכותו.

לעילוי נשמת

זקני הרה"ח ר' מאיר דב ב"ר שמעון יצחק ז"ל רכניצר
נלב"ע י"א אדר

א"מ הרה"ח ר' בנימין ב"ר מאיר דב ז"ל רכניצר
נלב"ע ז' תשרי תשפ"א

א"מ האה"ח מרת בריינדל ב"ר אברהם ז"ל רכניצר
נלב"ע כ"ג כסלו תשנ"ה

מו"ח הרה"ח ר' נתן נטע ב"ר שמעיה ז"ל שושיצקי
נלב"ע ט"ו מרחשון תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.